

Олена ГЕРАСИМОВА

*студентка Інституту журналістики
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

Науковий керівник –

Мирослава ПРИХОДА

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри
видавничої справи та редагування
Інституту журналістики
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

УДК 37.01/.09 : 808.2

МОДЕРНІЗУВАННЯ ДИСКУРСУ В ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКАХ З ІСТОРІЇ: РЕДАКТОРСЬКИЙ ПІДХІД

У статті представлено результати контент-аналізу шкільних підручників для 5 та 10 класів «Всесвітня історія» та «Вступ до історії», виданих у 2018 р. Наповнення видань розглянуто з проблемно-тематичного, гендерного та зображального аспектів. Здійснено спробу упорядкувати редакторську підготовку навчального видання з історії за наперед визначеними критеріями. За допомогою якісного аналізу виявлено недоліки, що утруднюють учнівству сприймання складної та багатозначної інформації. Методом порівняння визначено найбільш поширені помилки. Функціональний аналіз розкрив головні цілі одиниць допоміжного апарату видання. Встановлено, що мова, подача зображального та числового матеріалу, система виділення інформації, рубрикація підручників потребують подальшого удосконалення та осучаснення відповідно до вимог нового покоління дітей. Отримані результати служать фактичним матеріалом для розроблення низки критеріїв та спеціальної методики редагування шкільних підручників з історії.

Ключові слова: *контент-аналіз, редагування, навчальне видання, шкільний підручник, підручник з історії, критичне мислення.*

Актуальність дослідження зумовлена активними трансформаціями в сучасному підручникотворенні. В Україні цей процес збігається зі творенням нової української школи. Тому підручник розглядають не тільки як засіб забезпечення навчального процесу, але і як матеріальний носій змін в українській освіті. Шкільні підручники з історії мають величезний потенціал для розвитку мислення школярів, формулювання й висловлення власних поглядів. Експертування та редагування таких навчальних видань виключно за нормами українського правопису не здатне дати вичерпної оцінки. Тому дослідження контенту сучасних шкільних підручників з історії в Україні необхідне для подальшого поліпшення підручникотворення відповідно до сучасних вимог учнівства.

Мета статті – розглянути наповнення шкільних підручників з історії за 2018 рік випуску за проблемно-тематичним, гендерним та зображальним аспектами, щоб напрацювати систему критеріїв модернізування контенту з редакторського погляду.

Відповідно до зазначеної мети необхідно виконати такі **завдання**: здійснити кількісний та якісний аналіз текстового викладу історичного матеріалу відповідно до вікових потреб сучасних учнів; виконати якісний аналіз зображального контенту; проаналізувати виявлені недоліки та запропонувати шляхи покращення видань.

Об'єктом дослідження виступають шкільні підручники «Всесвітня історія. 10 клас» та «Вступ до історії. 5 клас». Для дослідження було обрано видання за 2018 рік випуску.

Предметом дослідження є текстовий і зображальний контент шкільних підручників з історії для середньої та старшої школи.

Наукова новизна дослідження ґрунтується на аналізі текстового й зображального контенту підручників з історії, які побачили світ після запровадження програми Нової української школи, в цілісному комплексі, та в оцінці їхнього потенціалу відповідно до специфіки редакційної діяльності.

Практичне й теоретичне значення дослідження полягає в можливості напрацювати систему критеріїв оцінки якості шкільних підручників з історії для подальшого створення методики редакційної підготовки навчальних видань з історії для середньої та старшої школи.

Ґрунтовне вивчення українських підручників з історії здійснили Н. Яковенко, О. Удод, Г. Касьянов. Нові тенденції в навчанні історії досліджували В. Власов та О. Данилевська. Детальне критичне оцінювання українських шкільних підручників із всесвітньої історії ХХ ст., засноване на європейському досвіді, провів Р. Майер. Проблему виховання культури мовлення у школярів досліджували Л. Курач, Г. Шелехова, К. Назаренко.

Джерельна база: книги українських та іноземних авторів, наукові публікації, матеріали робочої наради з моніторингу шкільних підручників історії України «Шкільна історія очима істориків-науковців», організованого Українським інститутом національної пам'яті, три українських шкільних підручники «Всесвітня історія. 10 клас» і чотири – «Вступ до історії. 5 клас» 2018 року випуску.

У ході дослідження було використано такі методи: контент-аналіз (для аналізу шкільних підручників з історії); порівняння (зіставлення заголовків рубрик, підписів до зображальних матеріалів, принципів оформлення цифрового матеріалу); функціональний аналіз (для виявлення призначення допоміжного апарату видання); якісний (з метою оцінювання інформативності, структури текстів, особливостей стилю).

Виклад основного матеріалу. Підручник осмислюється редактором як цілісний продукт, що не тільки відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, Інституту модернізації змісту освіти, задовольняє потреби організаторів навчального процесу, а й приваблює учнівство. Тут варто розрізняти два головні види редагування та завдання редакторів – наукового і провідного. Наукове редагування відповідає за коректне й неупереджене висвітлення фактів, обставин, сучасного стану розвитку наукових досліджень, тобто редактор здійснює «аналіз, оцінку та виправлення неточностей з наукового погляду» [8, с. 248]. Загальне редагування передбачає цілісну систему роботи редактора над оригіналом, яка забезпечує його довершеність за змістом, формою і зручністю для користування читачем» [8, с. 245].

Редагування видань навчальної літератури для середньої та старшої школи – окреме мистецтво. Редактор постійно балансує: як не поринути в експертне редагування і не зупинитися на коректурі. Важливо виробити низку критеріїв, за якими опрацьовувати кожне видання. Конкретна шкільна дисципліна ставить свої вимоги, тому підготовка підручника вимагає специфічних редакторських прийомів.

У підручниках з історії для старшої школи пропонуємо звертати увагу на такі аспекти:

- пафосність мови;
- літературний виклад;
- концепція поставання образу людини в потоці історичної розповіді;

- гендерний аспект мови;
- заголовки рубрик;
- оформлення числового матеріалу;
- упорядкована система виділень;
- доцільність ілюстративного матеріалу;
- текстівки до ілюстрацій;
- наявність допоміжного тексту (хронологічні таблиці і словнички та відсилання до них).

Робота редактора над шкільним підручником з історії повна делікатних тем. З одного боку, він наражається на індивідуальне авторське бачення ходу історії, з другого – на вимоги навчальної програми, з третього – на учнівське сприйняття. Редактор, розуміючи психологію читача відповідно до віку, має зберігати пильність у питаннях конструювання історичної реальності і пам'ятати про серйозність наслідків. Адже учні фактично не мають власних оригінальних енгам, які стосувалися б історичного досвіду людства. Отже, конструкт сприймання інформації про події минулого та критичне мислення у школяра формуватиметься під час навчального процесу, зокрема ґрунтуючись на досвіді читання підручників.

Науковці Роберт Маєр і Наталія Яковенко під час аналізу підручників з історії звертають увагу на рівень пафосності текстів. Авторський виклад подій минулого вимагає емоційно забарвлених слів, виразових засобів посилення експресії в белетристичному стилі: гіпербол, метафор, просторічної лексики, алегорій, евфемізмів і дисфемізмів, стилістичних фігур тощо. До вад сучасного підручника Н. Яковенко відносить «агресивну, пропагандистсько-наступальну лексику, залишену у спадок від радянської історіографії, де кожен історик як більшість із нас ще пам'ятає себе бійцем ідеологічного фронту» [9, с. 16]. Використання в науковому стилі яскравих тропів, стилістично невідповідних синонімів позбавляє повідомлення раціонального підґрунтя, чим нівелює факт, вказує на власні думки авторського колективу. Наприклад:

*Гонка озброєнь набула **нечуваного** розмаху.*

*На початку війни **хвиля патріотизму й націоналізму затопила** воюючі держави.*

*У перші ж дні війни німецькі війська **вдерлися** на територію Бельгії.*

***Сталева злива трощила** все.*

*Взяття фортеці Льеж і столиці Брюсселя виявилось **недостатньою втіхою** для німецьких армій.*

*Війна всім **остогидла**.*

Інколи використання порівнянь створює таку емоційність, що твердження стає неприйнятним у межах авторитетного тексту: *кинути сюди всі свої сили, які армія кайзера **перемеле, як у м'ясорубці***.

Вживання яскравих тропів у навчально-науковому підстилі наукового стилю може «впорядковувати виклад, посилювати його переконливість», однак надмірне вдавання до таких засобів «затмарює логічний елемент», спричинюючи «зменшення впливовості», зниження безсторонності [7, с. 42] Більш «стрункі» вислови з мінімальною образністю здатні привернути увагу школярів до апіорі драматичних подій в історії та не відволікати від осмислення фактів.

Багато складнощів у редакційному опрацюванні підручників з історії пов'язані саме з формуванням безсторонності текстів. Щоби не перетворити їх на канон «однієї історичної правди», редактор позбавляє тексти, заголовки, підписи, ілюстративний ряд глибинного змісту. Під глибинним змістом варто розуміти контекст часу, простору, причиново-наслідкові зв'язки, соціальні чинники. Учні ризикують бачити лише факти, власні назви й нічого, що стоїть за ними. Великою мірою до цього спричиняється мова підручників, сухість й штампованість викладу. Через прагнення сконцентрувати великий обсяг тексту на обмеженому полі сторінок від початку складна для сприймання інформація обростає численними підрядними конструкціями, радяннізмами, псевдонауковістю, зайвими означеннями і неправильним перекладом.

Особливо вразливе місце – пасивні конструкції, нехарактерні для української мови. Вони редукують парадигму особи і залишають оголені факти, які не пов'язані логічними зв'язками. Так само поширені й безособові форми:

Удар по Франції планувалося завдати через нейтральну Бельгію північніше Парижа... В результаті такого стратегічного маневру («непрямого удару») передбачалось оточити і знищити французьку армію ще до того, як...

Небаченої сили удар спрямовувався проти фортеці Верден.

Почали застосовуватися і варварські методи ведення війни.

У тексті договору, за наполяганням Вільсона, було вміщено Статут Ліги Націй (також він був уміщений і в договорі зі союзниками Німеччини).

Суму репарацій було визначено у 2,25 млрд золотих франків, що їх належало сплачувати протягом 37 років.

Вводилася державна монополія на продаж хліба та його заготівлю... Для цього створювалися спеціальні продовольчі загони. У січні 1919 р. було введено продрозкладку... Одночасно на селі розпочався процес побудови комунізму. На базі поміщицьких господарств створювалися зразкові сільськогосподарські комуні та радянські господарства. Така політика викликала масові виступи селянства проти радянської влади. Відповіддю останньої було придушення невдоволення за допомогою військ.

Інформація про історичні відомості загалом є складною для сприйняття. Натомість у підручниках з історії за 2018/19 навчальний рік помітна тенденція до частого використання номінативних форм у реченнях. Нанизування іменників, субстантивованих частин мови, віддієслівних іменників чи іменникових присудків не притаманне розповідному мовленню. Б. Антоненко-Давидович наголошує, що переобтяженість фрази віддієслівними іменниками – це не зразок наукового стилю, а «звичайнісіньке невміння чітко й ясно висловити свою думку й незнання всіх широких можливостей української мови. Фактично тут ідеться не про науковість вислову, а про ті канцеляризми, яких притягли з дореволюційної ще бюрократично-канцелярської практики й досі не можуть їх позбутись» [2, с. 83–84]. Такі штучні, науково штамповані конструкції відволікають читачів від належного розуміння змісту висловлення. Наприклад, нагромадження в реченні одноманітних закінчень – *Так готувався ґрунт для створення видимості прагнення австрійців до об'єднання* – порушує мелодійність звучання та ускладнює фразу, через що важко зрозуміти її зміст. Натомість, уживання особових дієслів і неозначеної форми просвітлює зміст речення: *Так хотіли показати, як австрійці прагнули об'єднатися*. Щоб учні уявляли дію, важливо збагачувати текст дієсловами в неозначеній формі та в різних особових, дієприслівниками та дієприкметниками.

Іноді захоплення автора іменниковими формами призводить до ненормованої координації іменного присудка з підметами у формах однини-множини: *Події в Ірані 1919–1922 рр. можна оцінити як національну революцію, основним завданням котрої були ліквідація напівколоніальної залежності, збереження єдності країни та проведення в ній модернізації*. Така побудова текстів затемнює смисли та відштовхує учнів від ґрунтового осмислення інформації.

З погляду використовуваних у сучасних підручниках з історії граматичних конструкцій впливає такий висновок: історія пишеться сама, люди ж – її мимобіжні учасники. За тими текстами учнівство не бачить конкретних людей – не персонажів, а особистостей, які вагалися, боялися, вирішували, помилялися і вчилися на своїх помилках або не вчилися.

Зображувати людину як частинку натовпу, маси вже стало традицією текстів підручників з історії. У проаналізованих виданнях читаємо:

Під час Першої світової війни Велика Британія зазнала значних збитків. Людські втрати становили 743 тис. загиблих і 1,7 млн поранених. Промислове виробництво скоротилося на 20 %, країна з кредитора перетворилась у боржника. Зовнішній борг становив близько 1 млн.

Великими були людські втрати – 10 млн загиблих, 20 млн поранених і скалічених, з них 90 % становили військові, а 10 % – цивільне населення. Не менше 50 млн осіб, ослаблених тяготами війни, померло внаслідок страхітливої епідемії грипу («іспанка») 1918–1919 рр.

З 15 тис. отруєних хлором англійських вояків третина померла.

Зарахування осіб до «людських втрат», «значних збитків», «повстанського загону», «третини» або «чверті» знищує цінність кожного людського життя. В підручниках особистість стає інструментом бездушної статистики. Натомість важливо наголошувати на втраті навіть одного життя як на трагедії. Тому доречніше якомога частіше вживати в текстах слова «людина», «громадянин / громадянка», «особа» замість субстантивованих прикметників: «загиблі», «поранені», «скалічені», «померлі»; збірних іменників: «втрати», «населення»; числівників: «третина», «половина», «більшість», «чверть» тощо.

Сучасний редактор гостро відчуває дилему гендерної толерантності. Гендерна рівність вимагає вживати родові форми дієслів, іменників та прикметників. Щоби не дискримінувати осіб за статтю, експерти з гендерної комісії радять переходити на збірні поняття: «українська нація», «український народ», «міщанство», «дворянство», «селянство» тощо. Такий підхід справді заощаджує текстовий простір, проте виключає будь-який натяк на людську ідентичність. Перед читачами постає маса та її дії. Від цього страждає логічний зв'язок «причина – наслідок», адже маса є чимось ірраціональним, емоційним, тож сприймати її дії прийнято безпідставно, без причин, аналізу, передумов, розрахунків на майбутнє.

Проблема гендерно рівної мови хвилює не тільки українців та українок. Велика Британія, Німеччина, Франція, Іспанія, Фінляндія та багато інших держав шукають різні варіанти виходу з гендерного лабіринту. Чимало пропозицій на щаблі розгляду, чимало ж – має успішне застосування. Наприклад, французька чи іспанська мова цілком витримує штучно створену форму для середнього роду. Однак від цього не дуже в захваті Французький інститут мови (тут такі «вибрики» сприймаються як загроза мові). Англійська мова нічого офіційно не приймає (за винятком *Mx*), проте знає безліч запасних виходів. Цікаво, що англійці свідомо не розділяють професії для жінок і чоловіків: «актори» для них доречніше, ніж «акторки та актори»; «бортпровідник» – ліпший варіант за «стюард і стюардеса». Англійці не загромождають мову паралельними формами, а вибирають найбільш нейтральну – *вони*. Крім усього іншого, такий підхід дає змогу виявляти толерантність до тих, хто не має визначеної статі [1].

У всіх проаналізованих підручниках заголовки рубрик здебільшого повторюють теми, зазначені в навчальній програмі. Однак в одному з підручників виявлено складні заголовки, що включають два поширені речення: *Європа міжекономічною стабільністю та світовою кризою. Запровадження державного регулювання соціально-економічних процесів*. У цьому ж підручнику заголовки більшої та меншої рубрик частково повторюють один одного: *Параграф 13. Польща й Чехословаччина в міжвоєнний період; 4. Чехословацька республіка в міжвоєнний період*. Для всіх проаналізованих підручників характерні «бліді» лаконічні заголовки параграфів, які не слугують тому, щоби «закріпити в голові учня якесь послання, ключове питання, зміст» [4, с. 143].

Важливо звернути увагу на особливе сприймання реципієнтами дат і цифр на початку речень, абзаців. Журналістська практика давно прийняла правило не починати історію із числа, записаного цифрами [6, с. 212]. А. Мільчин не забороняє, проте й не радить «починати речення з цифри», адже «речення має починатися із великої літери» [5, с. 106–114]. Початок повідомлення із числа у цифровій формі, по-перше, сприяє тому, щоб його пропустити, а по-друге, створює плутанину сприйняття, зокрема літери «3» і числа «3», наприклад: **3 березня 1918 р.** між Німеччиною та радянською Росією було підписано сепаратний Брестський мир.

У всіх проаналізованих підручниках натрапляємо на використання цифр на стикові двох речень, що зумовлює складність їх розмежування, як-от: ...умови «колоніального розширення» у *Східній Азії. 27 листопада 1936 р. між Японією і Німеччиною було...* До проблем із цифровим оформленням матеріалу належать: використання скорочень у круглих дужках – (1943 р.) замість (1943), (1922–1929 рр.) замість (1922–1929); нарощування – 1930-і роки замість 1930-ті. З огляду на перелічені недоліки варт о розробити єдиний документ (хоча Український правопис і подає відповідні норми), який уніфікував би подання чисел у підручниках – як для економного використання простору сторінки, так і для полегшення читацького сприйняття.

У проаналізованих підручниках застосовують різні способи виділення, здебільшого шрифтові. Найбільш поширеними є курсивне виділення та напівжирне або напівжирний курсив. Водночас із застосуванням певної системи виділення варто пояснювати в передмові чи іншому допоміжному тексті значення чи мету таких виділень. Ігнорування цього позбавляє підручники логіки у викладі важливої інформації, авторського емоційного забарвлення тощо. У ході дослідження спостережено, що в підручнику прізвище однієї особи виділяють курсивом, а іншої – напівжирним без натяку на умову такої ієрархії.

Як позитивні риси сучасних підручників з історії можна відзначити організацію допоміжного апарату. Видання мають стислу систему умовних позначень (до шести), хронологічні зведення, завдання різного рівня складності та документальні свідчення. Додаткова інформація покликана висвітлити плюралізм поглядів, слугувати підставою для критичного осмислення й упорядковувати отриману інформацію.

Важливим аспектом будь-якого сучасного підручника є зображальність. Як зазначає Роберт Маєр, «молодь насамперед прагне візуальної інформації. Отже, сучасний шкільний підручник має складатися переважно з наочного матеріалу» [4, с. 142]. Малюнки, карикатури, світлини, текстівки, документи, біографічні довідки, завдання створюють «довкілля» тексту. Їхнє завдання – поліпшити стан занурення в «тогочасся». При цьому зображення має сприйматися як джерело, а не лише узагальнено передавати зміст [4, с. 143]. Як «антиприклад» можна навести ситуацію в одному з проаналізованих підручників, де зображальний матеріал не супроводять коментарі-пояснення, немає вказівок на тип документа (фото, малюнок, лист, картина, автопортрет тощо), часом – і на рік створення. Підписи до зображень у цьому підручнику переважно такого плану: *Люди середнього класу; Марш активістів «Вогняних хрестів» на чолі з полковником де ля Роком; Під час заколоту «молодих офіцерів».*

Висновки. Підручники з історії відграють вагому роль у розвитку особистості, впливаючи на отожднення себе із суспільством. Це також важливий інструмент, що культивує критичне мислення. Редагування підручників з історії є особливим процесом, що має низку специфічних особливостей у подачі інформації.

Проведений контент-аналіз шкільних підручників з історії для 5 та 10 класу 2018 року випуску дає змогу зробити певні висновки. Попри позитивні якості у користуванні підручником фіксуємо, що мова, подача зображального та числового матеріалу, система виділень, рубрикація мають багато вад, що погіршує читацьке сприйняття та належне опрацювання інформації.

Якісний аналіз текстів показав, що їхній стиль тяжіє до публіцистичного або ж художнього. Виклад у підручниках «обростає» численними пасивними й безособовими конструкціями, псевдонауковістю, невмотивованою авторською експресією. Перелічені моменти шкодять науковому стилю тексту та підривають авторитет авторського колективу.

Засоби, покликані забезпечити нейтральність мови, не виправдовують себе на сучасному етапі підручникотворення, що стимулює шукати нові й більш ефективні редакційні прийоми.

На підставі контенту-аналізу можна стверджувати, що редакторські колективи нехтують головними функціями заголовків – привертати увагу й упорядковувати

інформацію на сторінці. Використання заголовкового потенціалу повною мірою дало б змогу полегшити для учнівства запам'ятовування інформації.

Зображальний контент проаналізованих видань потребує ретельності у формуванні підписів. Текстова повідомлення під зображенням має обов'язково містити відомості про тип документа, рік його створення та пояснювати відображену ситуацію.

Висвітлення постатей на сторінках усіх розглянутих видань суперечить сучасним концепціям індивідуальності й цінності людського життя. Отже, тексти з історії варто «олюднювати».

Загалом проведене контент-аналітичне дослідження дає змогу зробити висновки, що уможлиблюють подальше створення специфічної методики редакційної підготовки навчальних видань з історії для середньої та старшої школи, щоби забезпечити єдиний стиль викладення, поняттєву узгодженість, розвивати високу культуру мовлення та критичне мислення учнівства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Carey S. (2017) Why you should use gender-neutral language in the workplace. Totaljobs (cite web). URL: <https://www.totaljobs.com/insidejob/gender-neutral-language-in-the-workplace/> (Last accessed: 07.05.2019).

2. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо : наук. вид. Київ : Радянський письменник, 1970. 254 с.

3. Власов В., Данилевська О. Нові тенденції в навчанні історії: підручник «Вступ до історії України»: 5 кл. *Підручник XXI століття*. 2003. №1–4. С. 84–93.

4. Маєр Р. Аналіз українських шкільних підручників із всесвітньої історії ХХ ст. *Історична освіта: європейський та український досвід. Викладання національної історії в школах Центральної і Східної Європи*. Київ : Видавництво «К.І.С.», 2010. С. 140–184.

5. Мильчин А., Чельцова Л. Справочник издателя и автора. Редакционно-издательское оформление издания. Москва : ОЛМА-Пресс, 1998. 800 с.

6. Рендол Д. Універсальний журналіст / пер. М. Марченко. Київ : Видавництво «К.І.С.», 2007. 288 с.

7. Стилiстика сучасної української мови : підруч. для студ. гуманіт. спец. вищих закл. освіти. 2-ге вид., стереотипне. Київ : Либiдь, 1993. 248 с.

8. Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця : практичний посiбник. 2-ге вид., стереотипне. Київ : Наша культура і наука, 2006. 560 с.

9. Шкільна історія очима істориків-науковців : матеріали Робочої наради з моніторингу шкільних підручників історії України / упоряд. Н. Яковенко. Київ : Вид-во ім. О. Теліги, 2008. 128 с.

Елена Герасимова

Модернизация дискурса в школьных учебниках по истории: редакторский подход

В статье представлены результаты контент-анализа школьных учебников для 5 и 10 классов «Всемирная история» и «Введение в историю», изданных в 2018 г. Наполнение издания рассматривалось с проблемно-тематического, гендерного и изобразительного аспектов. Проведенное исследование учебников позволило осуществить попытку упорядочить редакторскую подготовку учебного издания по истории по заранее определенным критериям. С помощью анализа было выявлено имеющиеся недостатки, затрудняющие восприятие изначально сложной и многозначной информации для ученичества. Методом сравнения определены наиболее распространенные ошибки. Функциональный анализ раскрыл главные цели единиц вспомогательного аппарата издания. В итоге исследование показало, что язык, подача изобразительного и числового материала, система выделения информации, рубрикация учебников требуют дальнейшего совершенствования и модернизации в соответствии с требованиями нового поколения детей. Полученные результаты служат фактическим материалом для выработки ряда критериев и специальной методики редактирования школьных учебников по истории.

Ключевые слова: контент-анализ, учебное издание, школьный учебник, учебник по истории, редактирование, критическое мышление.

Olena Herasymova**Modernization of Discourse in School Textbooks on History: Editorial Approach**

The article presents the results of the content analysis of school textbooks for the 5th and 10th grades «World History» and «Introduction to History», published in 2018. The maintenance of editions was examined from the side of problematic, thematic, gender and graphic aspects. The conducted study of textbooks allowed to make an attempt to put in order the editing of educational publications on history according to predefined criteria. With the help of the analysis, there were identified defects that impeded the perception of complex and multi-valued information for apprenticeship a priori. The method of comparison identified the most common mistakes. Functional analysis revealed the main goals of the units of the auxiliary apparatus of the editions. As a result, the study showed that speech, the presentation of graphic and numerical material, the system of information allocation, the heading of textbooks need further improvement and modernization in accordance with the requirements of a new generation of children. The obtained results serve as the actual material for the development of a range of criteria and a special method for editing school textbooks on history.

Keywords: content analysis, history textbooks, editing, school textbook, educational edition, critical thinking.